

การพัฒนาระบบการเบิกจ่ายเวชภัณฑ์ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจากโรงพยาบาลกมลาไสย โดยประยุกต์ใช้การบริหารสินค้าคงคลังโดยผู้ขาย

Development of Medical Supplies System in Health Promotion Hospitals from kamalasai Hospital by Applying Vendor Managed Inventory

วรวิทย์ สิหา¹, สมศักดิ์ อภาสริทองสกุล²

Worawoot Siha, Somsak Aphasrithongsakun

(Received: March 12 ,2019 ; Accepted: April 15 ,2019)

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาระบบการเบิกจ่ายเวชภัณฑ์ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอ กมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยนำระบบบริหารสินค้าคงคลังโดยผู้ขาย (VMI) มาประยุกต์ใช้ เพื่อให้โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลมีข้อมูลการบริหารเวชภัณฑ์ ในแง่มูลค่าคงคลัง มูลค่าการเบิก อัตราคงคลัง และลดภาระงานด้านการบริหารเวชภัณฑ์ของเจ้าหน้าที่และเจ้าหน้าที่ที่มีความพึงพอใจในระบบ วิธีดำเนินการวิจัย: โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) มีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้รับผิดชอบงานบริหารเวชภัณฑ์จากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเขตพื้นที่รับผิดชอบของโรงพยาบาลกมลาไสยทั้งหมดจำนวน 10 แห่ง โดยทำการเก็บข้อมูลการลดภาระงานด้านการบริหารเวชภัณฑ์และความพึงพอใจต่อระบบของเจ้าหน้าที่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และตัวชี้วัดงานบริหารเวชภัณฑ์ เช่น มูลค่าคงคลัง มูลค่าการเบิก อัตราคงคลัง จากโปรแกรมคลังเวชภัณฑ์โรงพยาบาลแม่ข่ายร่วมกับโปรแกรมการ

วิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จรูปผลการศึกษา: จากการประชุมกลุ่มเพื่อหาแนวทางการพัฒนาระบบร่วมกัน โดยได้มีการนำระบบการบริหารสินค้าคงคลังโดยผู้ขาย (VMI) มาประยุกต์ใช้ในการสร้างระบบการเบิกจ่ายเวชภัณฑ์ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล กับ โรงพยาบาลแม่ข่าย โดยโรงพยาบาลแม่ข่ายเป็นผู้ไปตรวจสอบปริมาณคงเหลือเวชภัณฑ์ และจัดส่งเพิ่มเติมในรายการที่มีต่ำกว่าปริมาณเวชภัณฑ์ที่มี (Fix stock) ทำให้โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสามารถจัดเก็บข้อมูลด้านงานบริหารเวชภัณฑ์ในแง่ของ มูลค่าการเบิก มูลค่าคงคลัง และอัตราคงคลังเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการติดตามประสิทธิภาพผลของการทำงานด้านการบริหารเวชภัณฑ์ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ซึ่งพัฒนาจากเดิมที่ยังเก็บข้อมูลได้ไม่ครบถ้วน และจากผลการติดตามระบบ 3 เดือนในภาพรวม สามารถลดมูลค่าการเบิกยาในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโดยเปรียบเทียบในช่วงเวลาเดียวกัน เฉลี่ยจาก 225,904 บาทต่อเดือนในปีงบประมาณ 2561 เหลือ 151,671.5 บาทต่อเดือนเมื่อเทียบกับปีงบประมาณ 2562 ซึ่งลดลงเป็นมูลค่า 74,232.5 บาท คิดเป็นลดลงร้อยละ 32.9 ภาพรวมอัตราคงคลังเฉลี่ย 3.4 เดือน และภาพรวมมูลค่าคงคลังเฉลี่ยหลังสิ้นสุดการศึกษามีมูลค่า 620,243.3 บาท

คำสำคัญ: ระบบการเบิกจ่ายเวชภัณฑ์, โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล, การวิจัยเชิงปฏิบัติการ, การบริหารสินค้าคงคลังโดยผู้ขาย

Abstract

Introduction : The objective of this research was to develop medical supplies system in Health Promotion Hospitals in Kamalasai District, Kalasin Province by applying Vendor Managed Inventory (VMI). VMI was expected to provide medical supply management information in term of inventory value, withdrawal value, and inventory rate, and to reduce the workload of Health Promotion Hospital staffs with satisfaction.

Methodology: Action research was conducted to develop medical supplies system in 10 Health Promotion Hospitals in Kamalasai District, Kalasin Province. Medical supplies management indicators, such as inventory value, withdrawal value, and inventory rate obtained from medical supplies computer program of the host hospital and Microsoft excel program.

Result of study: After applying VMI for uses in medical supplies system between Health Promotion Hospitals and host hospital, where the host hospital was in charge of checking medical supplies inventory and filling up the stock, Health Promotion Hospitals were able to collect medical supplies information including inventory value, withdrawal value, and inventory rate in order to evaluate the effectiveness of their medical supplies management. The results revealed that after 3 months of applying VMI, Health Promotion Hospitals were able to reduce withdrawal value from 225,904.0 Baht in Fiscal year 2018 to 151,671.5 Baht in Fiscal Year 2019, suggesting the reduction of 74,232.5 Baht and 32.9%. The inventory rate was found to be 3.4 months, and the inventory value at the end of the study was 620,243.3 Baht.

Keyword: Medical supply, Health Promoting Hospital , Action Research, Vendor Managed Inventory

¹ นิสิตหลักสูตร เกษตรศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรกรรมปฐมนูมิ คณะ เกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาสารคาม

² อาจารย์คณะ เกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาสารคาม

บทนำ

ปัจจุบันงานด้านปฐมภูมิได้ถูกกำหนดในแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี กระทรวงสาธารณสุขมุ่งเน้นการดูแลประชาชนทั้งทางด้านการส่งเสริมสุขภาพ การควบคุมป้องกันโรค การรักษาพยาบาล การฟื้นฟูสภาพ และการคุ้มครองผู้บริโภค โดยเน้นบริการสุขภาพเชิงรุกเพิ่มมากขึ้น กระทรวงสาธารณสุขจึงได้กำหนดนโยบายการพัฒนาคุณภาพของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) โดยมีเป้าหมายให้ประชาชนมีสุขภาพดี เจ้าหน้าที่มีความสุข ระบบสุขภาพยั่งยืน โดยยุทธศาสตร์การพัฒนางานคุณภาพในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสู่ความเป็นเลิศในสี่ด้าน อันได้แก่ การส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค (P&P Excellence) ระบบบริการ (Service Excellence) การพัฒนานคน (People Excellence) และ ระบบบริหารจัดการ (Governance Excellence) (สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2559) งานด้านบริหารเวชภัณฑ์ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เป็นอีกหนึ่งงานที่ได้ถูกกำหนดไว้ในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ดิฉฉฉฉ อยู่ในยุทธศาสตร์ระบบบริหารจัดการ (Governance Excellence)⁽¹⁾ ดังนั้นการพัฒนางานด้านบริหารเวชภัณฑ์ที่ดีจะช่วยส่งผลให้โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลมีเวชภัณฑ์ที่เพียงพอ มีคุณภาพ ลดมูลค่าการสูญเสียค่าใช้จ่ายด้านเวชภัณฑ์จากการที่มีมูลค่าคงคลังสูงเกินไปและนำไปสู่การหมดอายุของเวชภัณฑ์ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อย่างไรก็ตาม จากสถานการณ์การพัฒนาระบบการปฐมภูมิในระยะที่ผ่านมา (ช่วงระยะ 2547 – 2558) พบว่า อัตราการใช้บริการผู้ป่วยนอกใน รพ.สต. เพิ่มขึ้น สถานการณ์ที่บุคลากรยังขาดแคลนทำให้ปัจจุบันงานด้านการบริหารเวชภัณฑ์ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลยังประสบปัญหาในหลายด้าน อาทิเช่น การขาดแคลนบุคลากรที่เกี่ยวข้องในงานบริหารเวชภัณฑ์ ถึงแม้จะได้รับกรอบรมให้ความรู้ด้านงานบริหารเวชภัณฑ์จากโรงพยาบาลแม่ข่ายและมีความรู้ด้านงานบริหารเวชภัณฑ์ที่ดีขึ้น แต่ก็ยังพบว่าการทำงานขาดความต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากการะงานในการดูแลประชาชนเชิงรุกที่เพิ่มมากขึ้น ตามแนวนโยบายงานด้านปฐมภูมิของกระทรวง

สาธารณสุข ประกอบกับการสับเปลี่ยนและหมุนเวียนงานของบุคลากรที่รับผิดชอบงานด้านบริหารเวชภัณฑ์ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเนื่องจากการะงานที่ขาดแรงจูงใจในการดำเนินงานของบุคลากร⁽³⁾ โรงพยาบาลกมลลาไสยเป็นอีกหนึ่งใน รพ. แม่ข่าย ที่ให้การสนับสนุนงานด้านบริหารเวชภัณฑ์ใน รพ. สต. ลูกข่ายโดยมี รพ.สต.ที่อยู่ในความรับผิดชอบทั้งหมด 10 รพ. สต. ให้การสนับสนุนเวชภัณฑ์ภายใต้กรอบบัญชีรายการเวชภัณฑ์ของ รพ.สต. มีรอบการเบิกจ่ายเวชภัณฑ์ รพ.สต. ละ 1 ครั้งต่อเดือน และนำส่งยาด้วยรถส่งยาของโรงพยาบาลแม่ข่ายสู่ รพ.สต. เป็นประจำทุกสัปดาห์ตามตารางการนำส่งที่กำหนดขึ้นของแต่ละ รพ.สต. แต่อย่างไรก็ตามยังพบปัญหาในการดำเนินงานด้านบริหารเวชภัณฑ์ใน รพ.สต. อาทิเช่น ปริมาณการเบิกไม่เหมาะสม ส่งผลให้มูลค่าคงคลังมากเกินไป ปัญหาเวชภัณฑ์ค้างคลัง ขาดการรายงานตัวชี้วัดงานคลังเวชภัณฑ์ใน รพ.สต. ซึ่งเป็นผลมาจากการขาดแคลนบุคลากรที่เกี่ยวข้องในงานบริหารเวชภัณฑ์ มีการสับเปลี่ยนหมุนเวียนงานของบุคลากรและการะงานของบุคลากรของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ในการดูแลประชาชนเชิงรุกที่เพิ่มมากขึ้น จากปัญหาที่พบจากการปฏิบัติงานด้านบริหารเวชภัณฑ์ใน รพ.สต.เขตรับผิดชอบของ รพ.กมลลาไสย อ.กมลลาไสย จ.กาฬสินธุ์ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาระบบการทำงานด้านบริหารเวชภัณฑ์ใน รพ.สต. โดยนำระบบการบริหารสินค้าคงคลังโดยผู้ขาย (Vendor Managed Inventory หรือ vmi) มาประยุกต์ใช้ในงานบริหารเวชภัณฑ์ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในเครือข่ายเขตอำเภอกมลลาไสย โดยมีกรอบแนวคิดภายใต้สมมติฐานว่า การพัฒนาระบบการเบิกจ่ายเวชภัณฑ์ใน รพ.สต. โดยนำระบบการบริหารสินค้าคงคลังโดยผู้ขายมาประยุกต์ใช้ จะช่วยลดขั้นตอนการทำงานด้านการบริหารเวชภัณฑ์ของเจ้าหน้าที่ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล มีระบบรายงานข้อมูลงานบริหารเวชภัณฑ์ที่ถูกต้อง สะดวก รวดเร็ว ผ่านโปรแกรมบริหารคลังเวชภัณฑ์ย่อยและมีค่าผ่านเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด และบุคลากรที่ทำหน้าที่ในงานบริหารเวชภัณฑ์มีความพึงพอใจต่อระบบ

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาระบบการเบิกจ่ายเวชภัณฑ์ของโรงพยาบาลแม่ข่าย กับ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในเขตอำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ให้มีข้อมูลบริหารเวชภัณฑ์ ในแง่มูลค่าคงคลัง มูลค่าการเบิก อัตราคงคลัง และลดภาระงานด้านการงานบริหารเวชภัณฑ์ของเจ้าหน้าที่และเจ้าหน้าที่ที่มีความพึงพอใจในระบบ

วิธีการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) เพื่อพัฒนาระบบการเบิกจ่ายเวชภัณฑ์ ร่วมกันระหว่าง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล กับ โรงพยาบาลแม่ข่ายโดยประยุกต์ใช้ระบบการบริหารสินค้าคงคลังโดยผู้ขาย (Vendor Managed Inventory หรือ VMI) ทำการศึกษาใน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเขตพื้นที่รับผิดชอบของ โรงพยาบาลกมลาไสย ทั้งหมดจำนวน 10 แห่ง ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลท่าเพ็ง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสวนโคก โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองแปน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองบัว โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านบ่อ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านบึง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเฉลิมพระเกียรติโพงาม โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลข้าวหลาม โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสีฐาน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนามด มีระยะเวลาในการศึกษา 4 เดือน คือ เดือนตุลาคม พ.ศ. 2561 ถึง เดือนมกราคม พ.ศ. 2562 แบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การเตรียมข้อมูลและหาแนวทางการทำงาน เพื่อแก้ไขปัญหาแบบมีส่วนร่วม (Identify and Plan) เป็นระยะศึกษาสถานการณ์ ปัจจุบัน ในการงานบริหารเวชภัณฑ์ของ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ทำการสืบค้นข้อมูลก่อนการปฏิบัติการวิจัย ได้แก่ ข้อมูลตัวชี้วัดด้านการบริหารเวชภัณฑ์ใน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ปัญหาอุปสรรคของระบบการเบิกจ่ายในปัจจุบัน เพื่อเป็นข้อมูลที่จะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนระบบการเบิกจ่ายที่ช่วยลดปัญหาและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานต่อไป และประชุมกลุ่มครั้งที่ 1 มีระยะเวลาการดำเนินการในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2561 เพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางการเบิกจ่ายเวชภัณฑ์สำหรับ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลที่นำระบบ

บริหารสินค้าคงคลังโดยผู้ขาย (VMI) มาประยุกต์ใช้ โดยมีแผนลงมือปฏิบัติการตามแนวทางเป็นเวลา 3 เดือน เริ่ม พฤศจิกายน พ.ศ. 2561 ถึง มกราคม พ.ศ. 2562

ระยะที่ 2 การดำเนินการตามแนวทางการทำงานที่ได้ตกลงร่วมกันเป็นระยะเวลา 3 เดือน (Action) เป็นการดำเนินการตามแนวทางการเบิกจ่ายเวชภัณฑ์สำหรับ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ในเขตรับผิดชอบโรงพยาบาลกมลาไสย เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2561- มกราคม พ.ศ. 2562

ระยะที่ 3 ติดตามและเก็บข้อมูล การทำงานในช่วงระหว่างการนำแนวทางการทำงานด้านการบริหารเวชภัณฑ์แบบใหม่ ใน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (Observe) เป็นการประชุมกลุ่มระหว่างเภสัชกรและเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลแม่ข่ายกับเจ้าหน้าที่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ครั้งที่ 2 และครั้งที่ 3 ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2561 และ ธันวาคม พ.ศ. 2561 ซึ่งเป็นการประชุมหลังจากการดำเนินการตามแนวทางการเบิกจ่ายเวชภัณฑ์สำหรับ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ในเขตรับผิดชอบโรงพยาบาลกมลาไสย

ระยะที่ 4 การวิเคราะห์และประเมินผลของการนำแนวทางการทำงานด้านการบริหารเวชภัณฑ์ใน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และสะท้อนกลับ (Reflect) ข้อมูลหลังครบระยะของการศึกษา เป็นการประชุมกลุ่มระหว่างเภสัชกรและเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลแม่ข่ายกับเจ้าหน้าที่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ครั้งที่ 4 ในเดือนกุมภาพันธ์ 2562 โดยผู้วิจัยกำหนดประเด็นการประชุมกลุ่มร่วมออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

1. การนำเสนอข้อมูลผลการดำเนินงานตามแนวทางการเบิกจ่ายเวชภัณฑ์สำหรับ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ในเขตรับผิดชอบโรงพยาบาลกมลาไสย ในแง่ มูลค่าการเบิก มูลค่าคงคลัง มูลค่าการใช้ และอัตราคงคลังของแต่ละ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล
2. สรุปขั้นตอนการทำงานด้านการบริหารเวชภัณฑ์ที่ได้จากการทำศึกษาระบบในครั้งนี้ในรูปแบบแผนผังงาน แล้วเปิดประเด็นให้ผู้ร่วมการศึกษาแสดงความคิดเห็นในแง่ของ ภาระงานและความพึงพอใจต่อระบบ ของเจ้าหน้าที่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหลังสิ้นสุดการศึกษา

3. เจ้าหน้าที่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล สะท้อนกลับ (Reflect) ผลการศึกษาและร่วมอภิปรายถึงปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะต่อระบบที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้

การศึกษานี้ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม (เลขที่การรับรอง 015/2561 วันที่ 15/12/2561) ได้รับการอนุมัติ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561)

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษานี้ครั้งนี้ทำการศึกษาในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเขตพื้นที่รับผิดชอบของ โรงพยาบาลกมลาไสยทุก

ตารางที่ 1 สรุปเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งตามระยะการวิจัย

ระยะที่	หัวข้อ	วิธีการ	ช่วงเวลา	เครื่องมือ
1.	การเตรียมข้อมูลและหาแนวทางการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาแบบมีส่วนร่วม (Identify and Plan)	สืบค้นข้อมูลจากฐานข้อมูลคลังเวชภัณฑ์ รพ.แม่ข่าย	ต.ค. 2561	1. คำถามที่ใช้ในการประชุมกลุ่ม 2. เครื่องบันทึกเสียง 3. แผนปฏิบัติการ 4. ใบเบิกมาตรฐาน 5. แนวทางการเบิกจ่าย
2.	การดำเนินการตามแนวทางการทำงานที่ได้ตกลงร่วมกัน เป็นระยะเวลา 3 เดือน (Action)	ปฏิบัติตามแนวทางจากการประชุมกลุ่มร่วมครั้งที่ 1	พ.ย. 2561 ถึง ม.ค. 2562	1. ตารางการปฏิบัติการ 2. ใบเบิกมาตรฐาน 3. แนวทางการเบิกจ่าย
3.	ติดตามและเก็บข้อมูล การทำงานในช่วงระหว่างการนำแนวทางการทำงานด้านบริหารเวชภัณฑ์แบบใหม่ใน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (Observe)	ประชุมกลุ่มร่วมครั้งที่ 2 และ 3	พ.ย. 2561 และ ธ.ค. 2561	1. คำถามที่ใช้ในการประชุมกลุ่ม 2. เครื่องบันทึกเสียง
4.	การวิเคราะห์และประเมินผลของการนำแนวทางการทำงานด้านบริหารเวชภัณฑ์ใน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และนำเสนอข้อมูลหลังครบระยะของการศึกษา (Reflect)	ประชุมกลุ่มร่วมครั้งที่ 4	ก.พ. 2562	1. คำถามที่ใช้ในการประชุมกลุ่ม 2. เครื่องบันทึกเสียง 3. สรุปแนวทางการเบิกจ่าย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพได้แก่ ความคิดเห็นต่อภาระงาน และความพึงพอใจของเจ้าหน้าที่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์แก่นสาระ (thematic analysis) จากการประชุมกลุ่มร่วมกับผู้รับผิดชอบงานงานบริหารเวชภัณฑ์ของ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล นำมาประมวลสรุปโดยผู้วิจัย

แห่ง จำนวน 10 แห่ง ประชากรและกลุ่มตัวอย่างคือ เจ้าหน้าที่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในเขตรับผิดชอบของ โรงพยาบาลกมลาไสย ที่มีหน้าที่งานด้านบริหารเวชภัณฑ์ จำนวน 10 แห่ง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้สามารถสรุปเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งตามระยะของการศึกษาได้ดังตารางที่ 1

ข้อมูลเชิงปริมาณเป็นข้อมูลผลการดำเนินงานตามแนวทางการเบิกจ่ายเวชภัณฑ์สำหรับ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ในเขตรับผิดชอบโรงพยาบาลกมลาไสย ในแง่มูลค่าการเบิก มูลค่าคงคลัง และอัตราคงคลัง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย

ผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้ ผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมด 18 คน ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ

ตำบล ทั้ง 10 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ประกอบด้วย พยาบาลวิชาชีพ 10 คน เจ้าหน้าที่งานสาธารณสุข 2 คน เจ้าหน้าที่งานทันตสาธารณสุข 1 คน เจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ประสานงานของสำนักงานสาธารณสุขอำเภอ (สสอ.) 1 คน

เจ้าหน้าที่ โรงพยาบาลแม่ข่าย 4 คน ประกอบด้วย เกษตรกร ผู้รับผิดชอบงานบริหารเวชภัณฑ์ 1 คน (ผู้วิจัย) เจ้าหน้าที่งาน เกษตรกรรม 2 คน และเจ้าหน้าที่ทั่วไป 1 คน ดังตาราง 2 และเมื่อแยกตาม โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ดังตาราง 2

ตารางที่ 2 ลักษณะของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เข้าร่วมพัฒนาระบบ

ผู้เข้าร่วมการศึกษา	จำนวนคน							รวม
	พยาบาล	นักวิชาการ สาธารณสุข	เจ้าพนักงาน สาธารณสุข	เจ้าพนักงาน ทันต สาธารณสุข	เกษตรกร	เจ้าพนักงาน เกษตรกรรม	เจ้าหน้าที่ ทั่วไป	
เจ้าหน้าที่ รพ.สต.	8		4	1				13
เจ้าหน้าที่ สสอ.	1							1
เจ้าหน้าที่ รพ.แม่ข่าย					1	2	1	4
รวม	9		4	1	1	2	1	18

ในที่ประชุมครั้งที่ 1 ในเดือนตุลาคม 2561 ได้ข้อสรุป แนวทางการเบิกจ่ายเวชภัณฑ์โดยการประยุกต์ใช้การบริหารสินค้าคงคลังโดยผู้ค้า (VMI) โดยได้อธิบายถึงแนวทางดังนี้ เจ้าหน้าที่จากงานคลังเวชภัณฑ์ โรงพยาบาลกมลาไสยจะเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจเช็คปริมาณเวชภัณฑ์คงคลัง ณ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล แต่ละที่ แล้วลงข้อมูลลงเหลือลงในใบเบิกยาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ที่ได้ผ่านการกำหนด Fix Stock ร่วมกัน ก่อนการนำส่งเวชภัณฑ์ 1

สัปดาห์ รวมไปถึงข้อตกลงร่วมกันในระบบการจัดทำเอกสารให้เป็นไปตามระเบียบพัสดุรวมถึงการนำส่งพัสดุและเอกสารประกอบการเบิกและจัดส่งเวชภัณฑ์ให้โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลตามตารางการนำส่งยาในแต่ละสัปดาห์ และทำการทดลองดำเนินการตามระบบใหม่นี้เป็นระยะเวลา 3 เดือน คือเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2561 ถึง มกราคม พ.ศ. 2562 ดังภาพประกอบ 1

ผู้เกี่ยวข้อง	กิจกรรม	เกณฑ์ควบคุม	ค่าควบคุม
- เจ้าหน้าที่งานเภสัชกรรมงานคลังเวชภัณฑ์ - ผู้อำนวยการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล/บุคลากรผู้มีสิทธิ์เบิก - เจ้าหน้าที่งานเภสัชกรรมงานคลังเวชภัณฑ์/ผู้อำนวยการ โรงพยาบาล - เจ้าหน้าที่งานเภสัชกรรมงานคลังเวชภัณฑ์ - เจ้าหน้าที่งานเภสัชกรรมงานคลังเวชภัณฑ์/เภสัชกรงานคลังเวชภัณฑ์ - เจ้าหน้าที่งานคลังเวชภัณฑ์ - พนักงานขับรถของโรงพยาบาล - เจ้าหน้าที่งานเภสัชกรรมงานคลังเวชภัณฑ์/เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลที่มีสิทธิ์รับของ	<pre> graph TD A[ตรวจสอบเวชภัณฑ์คงเหลือ ลงข้อมูลในแบบฟอร์มใบเบิกมาตรฐานของแต่ละ รพ.สต. ผ่านการอนุมัติจาก ผอ.รพ.สต.] --> B[โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจัดทำหนังสือราชการขอเบิกเวชภัณฑ์โดย ผอ. โรงพยาบาล] B --> C[ลงรับหนังสือราชการเข้าระบบของโรงพยาบาลและเสนอขออนุมัติต่อผู้อำนวยการโรงพยาบาล] C --> D[บันทึกข้อมูลใบเบิกจ่ายในโปรแกรมคลังยาเพื่อตัดจ่ายเวชภัณฑ์โดยหักลบจาก Fix Stock กับปริมาณคงเหลือ] D --> E{จัดเวชภัณฑ์และตรวจสอบความถูกต้องของรายการ จำนวน LOT NO.} E -- Yes --> F(ลงชื่อผู้จัด) E -- No --> G(ติดตาม ตรวจสอบแก้ไขให้ถูกต้อง) F --> H{เก็บเวชภัณฑ์ไว้ในพื้นที่ร่อนำส่ง} H --> I[นำส่งเวชภัณฑ์ตามพฤติกรรมการนำส่ง] I --> J[เจ้าหน้าที่ รพ.สต ตรวจสอบความถูกต้องของเวชภัณฑ์] J -- Yes --> K(ลงชื่อผู้จ่าย/ผู้รับ) J -- No --> L(ติดตาม ตรวจสอบ) L -- Yes --> K </pre>	- ความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูลในใบเบิก - ส่งใบเบิกตรงเวลาตามปฏิทินเบิก-จ่าย - ระยะเวลารอคอย - ความถูกต้องของใบตัด-จ่ายเวชภัณฑ์ - ความคลาดเคลื่อนในการจัดยา - จัดเก็บตรงตามพื้นที่ - ตรงตามเวลานัดหมาย - ความคลาดเคลื่อนในการจ่ายยา	100 % 100 % - ไม่เกิน 2 วันทำการ 100 % 0 % 100 % 100 % 0 %

ภาพประกอบ 1 แนวทางปฏิบัติในการเบิกจ่ายเวชภัณฑ์ รพ.กมลไสย หลังการประชุมกลุ่มร่วม

หลังการทดลองปฏิบัติตามแนวทางการเบิกจ่ายเวชภัณฑ์ที่ประยุกต์ใช้ระบบบริหารสินค้าคงคลังโดยผู้ค้า (VMI) วงรอบที่ 1 คือรอบเบิกเดือนพฤศจิกายน มีการนัดประชุมกลุ่มครั้งที่ 2 และวงรอบที่ 2 คือรอบเบิกเดือนธันวาคม มีการนัดประชุมกลุ่มครั้งที่ 3 เพื่อติดตาม ปัญหาหรืออุปสรรคที่อาจจะเกิดขึ้นระหว่างการทำงาน และหาแนวทางแก้ไข

ปัญหาร่วมกัน จากปัญหาระหว่างการปฏิบัติงานตามแนวทางการเบิกจ่ายเวชภัณฑ์ที่ประยุกต์ใช้ระบบบริหารสินค้าคงคลังโดยผู้ค้า (VMI) วงรอบที่ 1 และ 2 ดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงได้หารือในที่ประชุมและได้แนวทางแก้ปัญหาครั้งนี้ (สรุปในตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ขั้นตอน ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาในการเบิกจ่ายเวชภัณฑ์ โรงพยาบาลส่งเสริม

สุขภาพตำบล		
ขั้นตอน	ปัญหา	แนวทางแก้ไข
การทบทวนและนำเสนอสถานการณ์ข้อมูลการเบิกจ่ายเวชภัณฑ์ในปัจจุบัน	ไม่มีการเก็บข้อมูลการบริหารเวชภัณฑ์	นำเสนอแนวทางการทำงานแบบใหม่
การทบทวนแนวทางการเบิกจ่ายในปัจจุบัน	ปริมาณการเบิกไม่เหมาะสม กรอบบัญชีในการเบิกยังไม่ครอบคลุม ขาดการตรวจเช็คยาก่อนเบิก	แนวทางการเบิกจ่ายเวชภัณฑ์โดย การประยุกต์ใช้การบริหารสินค้า คงคลังโดยผู้ค้า (VMI) กำหนดกรอบบัญชีใหม่และ ปริมาณคงคลังที่พึงมี (Fix stock)
การปฏิบัติตามแนวทางการเบิกจ่ายเวชภัณฑ์ที่ประยุกต์ใช้ระบบบริหารสินค้าคงคลังโดยผู้ค้า (VMI)	การส่งเอกสารราชการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล	ทบทวนแนวทางการส่งเอกสารราชการ
	ปัญหาการติดต่อสื่อสาร	จัดตั้งไลน์กลุ่มโดยมีสมาชิกที่รับผิดชอบในงาน
	ความสับสนในระบบการนำส่งเอกสาร	เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลแม่ข่ายรับส่ง ให้จากที่ รพ.สต.
	ระยะเวลารอคอยในการรอหนังสือรับเข้า	ให้จัดส่งเอกสารในวันที่ เจ้าหน้าที่ รพ.แม่ข่าย
	ปริมาณ Fix stock ของยาบางรายการยังไม่เหมาะสม	สามารถแจ้งปรับปริมาณ Fix stock กับ รพ.แม่ข่าย

สรุปภาพรวมมูลค่าการเบิกจ่ายยาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ในเขตรับผิดชอบโรงพยาบาลกมลาไสย ช่วงเดือนพฤศจิกายน ถึง มกราคม ปีงบประมาณ 2559 ถึง 2562 พบว่า ภาพรวมมูลค่าการเบิกจ่ายเฉลี่ยต่อเดือนลดลงเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา จาก 225,904.0 บาทต่อเดือน เหลือ 151,671.5 บาทต่อเดือน ลดลงเป็นมูลค่า 74,232.5 บาทต่อเดือน คิดเป็นลดลงร้อยละ 32.9 ดังตารางที่ 4

ตาราง 4 มูลค่ารวมการเบิกยาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอกมลาไสย เดือนพฤศจิกายน ถึง มกราคม
ปีงบประมาณ 2559 ถึง 2562

ปีงบประมาณ	มูลค่าการเบิก(บาท)			มูลค่าเฉลี่ยต่อเดือน (บาท)	ร้อยละการลดลง เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา
	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.		
2559	205,181.2	270,003.4	219,936.1	231,706.9	
2560	287,907.2	193,050.9	298,095.4	259,684.5	-12.1
2561	229,257.2	214,647.7	233,806.9	225,904.0	13.0
2562	151,492.1	120,287.7	183,234.5	151,671.5	32.9

ข้อมูลมูลค่าคงคลัง และอัตราคงคลัง จากผลของการดำเนินงานตามแนวทางการเบิกจ่ายเวชภัณฑ์สำหรับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ในเขตรับผิดชอบโรงพยาบาลกมลาไสย เดือน พฤศจิกายน ถึง มกราคม ปีงบประมาณ 2562 พบว่า ส่วนใหญ่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลมีอัตราคงคลังเกินเกณฑ์ที่โรงพยาบาลแม่ข่ายกำหนด คือ 2 เดือน ซึ่งอาจสืบเนื่องมาจากการคำนวณปริมาณยาที่พึงมี (Fix stock) จากข้อมูลการปริมาณการเบิกของปีที่ผ่านมาที่ยังขาด

การเก็บข้อมูลอัตราคงคลัง ประกอบกับการจ่ายยาจากโรงพยาบาลแม่ข่ายบางรายการที่มีความจำเป็นต้องจ่ายเป็นแพ็คเกจเกินปริมาณที่ต้องใช้ในระยะเวลา 2 เดือน ซึ่งในการพัฒนาต่อหลังจบการศึกษานี้จะต้องพิจารณาปรับลดปริมาณยาที่พึงมี (Fix stock) ของยาเป็นแต่ละรายการต่อไป ในส่วนภาพรวมมูลค่าคงคลังเฉลี่ยหลังสิ้นสุดการศึกษามีมูลค่า 620,243.3 บาท และอัตราคงคลังเฉลี่ย 3.4 เดือน ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 มูลค่าคงคลังและอัตราคงคลังแต่ละ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอกมลาไสย เดือน พฤศจิกายน ถึง มกราคม ปีงบประมาณ 2562

รพ.สต.	ข้อมูล	เดือน			ค่าเฉลี่ย
		พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	
ข้าวหลาม	มูลค่าคงคลัง (บาท)	56001.5	52319.3	54191.0	54170.6
	อัตราคงคลัง (เดือน)	5.6	6.8	4.6	5.5
เฉลิมพระเกียรติโพนงาม	มูลค่าคงคลัง (บาท)	80852.4	76052.7	82105.5	79670.2
	อัตราคงคลัง (เดือน)	4.6	3.8	2.9	3.6
ท่าเพลิง	มูลค่าคงคลัง (บาท)	59712.1	44315.5	59298.5	54442.1
	อัตราคงคลัง (เดือน)	3.8	5.4	2.4	3.3
นามล	มูลค่าคงคลัง (บาท)	74360.1	58893.1	62521.7	65258.3
	อัตราคงคลัง (เดือน)	2.9	3.3	3.2	3.1

บ้านบ่อ	มูลค่าคงคลัง (บาท)	78098.3	29115.3	58055.3	55089.6
	อัตราคงคลัง (เดือน)	1.6	1.5	1.2	1.4
บ้านบึง	มูลค่าคงคลัง (บาท)	57216.7	59603.3	48975.4	55265.1
	อัตราคงคลัง (เดือน)	4.0	2.7	3.8	3.4
สวนโลก	มูลค่าคงคลัง (บาท)	47440.6	49384.9	58856.2	51893.9
	อัตราคงคลัง (เดือน)	7.3	8.0	3.3	5.1
สถานี	มูลค่าคงคลัง (บาท)	96796.3	95923.9	102175.6	98298.6
	อัตราคงคลัง (เดือน)	3.9	4.4	4.2	4.1
หนองบัว เจ้าท่า	มูลค่าคงคลัง (บาท)	56678.8	46519.4	64204.6	55801.0
	อัตราคงคลัง (เดือน)	5.6	3.7	5.2	4.8
หนองแปน	มูลค่าคงคลัง (บาท)	60990.5	43465.9	46605.4	50353.9
	อัตราคงคลัง (เดือน)	2.8	4.6	3.3	3.3
รวม	มูลค่าคงคลัง (บาท)	668147.3	555593.3	636989.3	620243.3
	อัตราคงคลัง (เดือน)	3.4	3.8	3.0	3.4

สรุปผลการวิจัย

การพัฒนาระบบการเบิกจ่ายเวชภัณฑ์ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล) ร่วมกับโรงพยาบาลกมลาไสยซึ่งเป็นโรงพยาบาลแม่ข่าย ที่ได้มีการประยุกต์ใช้ระบบการบริหารสินค้าคงคลังโดยผู้ค้า (VMI) มาร่วมกันพัฒนาหาแนวทางเพื่อลดจุดบกพร่องในการทำงานระหว่างหน่วยเบิกคือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และโรงพยาบาลแม่ข่าย ทำให้โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสามารถจัดเก็บข้อมูลด้านงานบริหารเวชภัณฑ์ในแง่ของ มูลค่าการเบิก มูลค่าคงคลัง และอัตราคงคลัง เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการติดตามประสิทธิภาพของการทำงานด้านบริหารเวชภัณฑ์ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ซึ่งพัฒนาจากเดิมที่ยังเก็บข้อมูลได้ไม่ครบถ้วน และจากผลการติดตามระบบ 3 เดือนในภาพรวม สามารถลดมูลค่าการเบิกจ่ายในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเฉลี่ยจาก 225,904 บาทต่อเดือนในปีงบประมาณ

2561 เหลือ 151,671.5 บาทต่อเดือนเมื่อเทียบกับปีงบประมาณ 2562 ลดลงเป็นมูลค่า 74,232.5 บาทต่อเดือน คิดเป็นลดลงร้อยละ 32.9 ภาพรวมอัตราคงคลังเฉลี่ย 3.4 เดือน และภาพรวมมูลค่าคงคลังเฉลี่ยหลังสิ้นสุดการศึกษามีมูลค่า 620,243.3 บาท จากการพัฒนาระบบเบิกจ่ายเวชภัณฑ์โดยประยุกต์ใช้ระบบบริหารสินค้าคงคลังโดยผู้ค้า (VMI) ในครั้งนี้สามารถลดภาระงานด้านการบริหารเวชภัณฑ์ ให้แก่เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลลง เนื่องจากมีเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลแม่ข่ายช่วยเช็คปริมาณคงเหลือเพื่อทำใบเบิกและนำส่งเดิมยาให้ตามปริมาณเวชภัณฑ์ที่พึง (Fix stock) จากการสร้างระบบโดยให้เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเบิกจ่ายเวชภัณฑ์ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลได้มีส่วนร่วมในการออกแบบ ติดตามวิเคราะห์ปัญหาและหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน ทำให้ได้ระบบการทำงานที่ผ่านการยอมรับ

โดยผู้ปฏิบัติส่งผลให้เจ้าหน้าที่มีความพึงพอใจในระบบใหม่ที่ได้พัฒนาร่วมกัน

อภิปรายผล

งานวิจัยนี้มีเป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) มี 4 ระยะ (ชาตะกาญจน์, 2558) คือ ระยะที่ 1 การเตรียมข้อมูลและหาแนวทางการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหา (Identify and Plan) ระยะที่ 2 การดำเนินการตามแนวทางการทำงานที่ได้ตกลงร่วมกัน (Action) ระยะที่ 3 ประเมิน ติดตาม และเก็บข้อมูล (Observe) ระยะที่ 4 การวิเคราะห์และประเมินผล สะท้อนกลับข้อมูล (Reflect) ซึ่งการวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการพัฒนาปรับปรุงงานประจำให้ดียิ่งขึ้น โดยวิเคราะห์ขั้นตอนในการทำงาน หาสาเหตุว่ามีจุดใดที่ควรปรับปรุงบ้าง (15) การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแนวทางการเบิกจ่ายเวชภัณฑ์ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในเขตอำเภออมลไศย จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยประยุกต์ใช้ระบบบริหารสินค้าคงคลังโดยผู้ขาย (VMI) ดำเนินการวิจัยโดยการปฏิบัติตามแนวทางที่มีการพัฒนาขึ้นในการวิจัยครั้งนี้ ร่วมกับการประชุมกลุ่มร่วมระหว่างการวิจัยและพัฒนาในระบบในช่วงระหว่างเดือน ตุลาคม พ.ศ. 2561 ถึง มกราคม พ.ศ. 2562

จากกระบวนการพัฒนาและแนวทางการเบิกจ่ายเวชภัณฑ์สำหรับ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ในเขตรับผิดชอบ โรงพยาบาลอมลไศย ได้มีการทบทวนและนำเสนอสถานการณ์ข้อมูลการเบิกจ่ายเวชภัณฑ์ในปัจจุบันและการทบทวนแนวทางการเบิกจ่ายในปัจจุบันและนำเสนอแนวทางการเบิกจ่ายเวชภัณฑ์ที่ประยุกต์ใช้ระบบบริหารสินค้าคงคลังโดยผู้ค้า (VMI) ซึ่งระบบนี้มีข้อดีคือ ทำให้มีเวชภัณฑ์มาเติม stock ได้อย่างสม่ำเสมอ ลดปัญหาการขาดเวชภัณฑ์และลดปัญหาเวชภัณฑ์หมดอายุเพราะลดการสะสมของเวชภัณฑ์จากการที่เบิกปริมาณไม่เหมาะสมเกินความจำเป็น นอกจากนี้แล้วทำให้ทราบความต้องการใช้เวชภัณฑ์ล่วงหน้าส่งผลดีต่อการวางแผนจัดซื้อเวชภัณฑ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการประชุมกลุ่มร่วมครั้งที่ 1 พบว่า การเก็บข้อมูล มูลค่าคงคลัง อัตราคงคลัง ของโรงพยาบาล

ส่งเสริมสุขภาพตำบลที่ผ่านมายังไม่ได้มีการเก็บข้อมูลซึ่งตรงกับการศึกษาของมัลลิกา สุพล และคณะ (สุพล และคณะ, 2557) ที่พบว่าการจัดทำระบบเอกสารและรายงานตัวชี้วัดบริหารเวชภัณฑ์ยังขาดการรายงาน มีปัญหาการขาดบุคลากรผู้รับชอบงาน ซึ่งตรงกับการศึกษาของ วนิตา ประเสริฐ และฟ้าใส จันทจักรภรณ์ (ประเสริฐและจันทจักรภรณ์, 2558) รวมถึงการศึกษาของ นันทวรรณ กิติกรณารักษ์ และ สุปรียา ดวงจันทร์ (กิติกรณารักษ์และดวงจันทร์, 2555) ที่ว่าปัญหาในเรื่องของการบริหารเวชภัณฑ์และการจัดการคลังยาปัญหาที่สำคัญ คือ การขาดแคลนเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้ภาระงานที่เพิ่มมากขึ้นส่งผลให้ก่อนการลงข้อมูลเบิกไม่ได้ตรวจเช็คปริมาณคงคลังทุกรายการก่อนการเบิก ทำให้ปริมาณยาที่เบิกอาจไม่เหมาะสมเนื่องจากการเบิกที่ไม่ได้ลงข้อมูลคงเหลือตามข้อมูลจริงสอดคล้องกับการศึกษาของ นฤมิตร อินทุยศและ นุสรพร เกษสมบูรณ์ (อินทุยศและ เกษสมบูรณ์, 2556) ที่พบว่าการเบิกต้องอาศัยบุคลากรในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ลงข้อมูลคงเหลือเองซึ่งอาจได้ข้อมูลที่ไม่เป็นความจริงตามความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นได้ในระบบ จากปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการทำงานบริหารเวชภัณฑ์ของเจ้าหน้าที่ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลได้มีการจัดทำระบบร่วมกัน โดยประยุกต์ใช้การบริหารสินค้าคงคลังโดยผู้ค้า (VMI) ซึ่งเป็นวิธีที่ช่วยให้ระบบบริหารเวชภัณฑ์มีประสิทธิภาพดังการศึกษาของนฤมิตร อินทุยศและนุสรพร เกษสมบูรณ์ (อินทุยศและ เกษสมบูรณ์, 2556) การศึกษาของ Guimaraes และคณะ⁽⁹⁾ และการศึกษาของ Claassen และคณะ⁽¹⁰⁾ โดยสร้างใบเบิกยาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลขึ้นมาใหม่อ้างอิงจากบัญชียา โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลที่ผ่านมติการประชุม PTC ของโรงพยาบาลแม่ข่ายและกำหนดปริมาณเวชภัณฑ์ที่พึงมี (Fix stock) โดยการคำนวณจะพิจารณาจากปริมาณการเบิกสูงสุดต่อเดือนของยาแต่ละรายการจากข้อมูลการเบิกในปีที่ผ่านมา ร่วมกับการสอบถามเจ้าหน้าที่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลที่รับผิดชอบงานในแต่ละแห่ง ปัญหาการลงข้อมูลคงเหลือที่ไม่ครบถ้วนถูกต้องตามความเป็นจริงก่อนส่ง

เบิกนั้นเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของการส่งต่อข้อมูลในการเบิกนั้นสอดคล้องกับการศึกษาของ Guimaraes และคณะ⁽⁹⁾ พบว่าความเสี่ยงเมื่อใช้ระบบบริหารสินค้าคงคลังโดยผู้ค้า (VM) คือ การที่ได้รับข้อมูลโดยที่ไม่สามารถเห็นสินค้าจริงจะทำให้มีความผิดพลาดในการคำนวณปริมาณการเติมคลังสินค้าของผู้ขายได้ ดังนั้นให้มีการตรวจนับปริมาณเวชภัณฑ์คงเหลือโดยเจ้าหน้าที่เจ้าหน้าที่คลังเวชภัณฑ์ของโรงพยาบาลแม่ข่ายก่อนออกส่งเวชภัณฑ์ 1 สัปดาห์โดยโรงพยาบาลแม่ข่ายอำนวยความสะดวกในการลงข้อมูลคงเหลือให้และห้กลับ Fix stock เพื่อจัดยามาเติมสต็อกในสัปดาห์ถัดไปที่มีการนำส่งโดยโรงพยาบาลแม่ข่ายตามตารางการจัดส่ง ซึ่งวิธีนี้จะช่วยลดปัญหาด้านคุณภาพของข้อมูลการเบิกได้และจากการตรวจนับปริมาณคงเหลือนี้ทำให้ได้ข้อมูลมูลค่าคงคลังของแต่ละ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลอีกด้วย

การปฏิบัติตามแนวทางการเบิกจ่ายเวชภัณฑ์ที่ประยุกต์ใช้ระบบบริหารสินค้าคงคลังโดยผู้ค้า (VM) เป็นการดำเนินการตามระบบที่ได้จากประชุมกลุ่มร่วมแล้วทำการทดลองระบบเป็นเวลา 3 เดือนโดยในทุกเดือน มีการประชุมกลุ่มร่วมประเมินผลการดำเนินงาน ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขโดยระหว่างดำเนินงานจำแนกปัญหาได้เป็น 3 ประเด็นได้แก่ ปัญหาในด้านงานบริหารภายในโรงพยาบาลแม่ข่าย ปัญหาด้านการสื่อสารข้อมูลปัญหาด้านระเบียบพัสดุ

ประเด็น ปัญหา ใน ด้านงาน บริหารภายใน โรงพยาบาลแม่ข่าย ได้แก่ การสนับสนุนด้านทรัพยากร ด้านสารสนเทศส่งผลต่อความยุ่งยากในการเก็บข้อมูลและรายงานข้อมูลตัวชี้วัดด้านงาน บริหารเวชภัณฑ์ใน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล การติดปัญหาด้านการเงินกับบริษัทผู้จำหน่ายยาและเวชภัณฑ์ส่งผลต่อการเกิดเหตุการณ์ขาด stock ซึ่งส่วนแล้วแต่กระทบต่อการดำเนินงานด้านบริหารเวชภัณฑ์ใน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล แต่อย่างไรก็ตามการสื่อสารประสานงาน และทำความเข้าใจในสถานการณ์กับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจึงมี

ความสำคัญมากในการนำไปสู่แนวทางแก้ไขปัญหาลเฉพาะหน้า ซึ่งในการศึกษานี้ร่วมกันแก้ปัญหาโดยใช้ EXCEL เป็นโปรแกรมเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลตัวชี้วัดของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และการประสานงานส่งต่อผู้ป่วยหรืออำนวยความสะดวกเมื่อมีการเบิกยาฉุกเฉินในกรณีที่ขาดคลังที่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

ประเด็นปัญหาด้านการสื่อสารข้อมูล ได้แก่ การเกิดความไม่สะดวกในการติดต่อประสานงานระหว่างดำเนินการตามระบบจากที่ประชุมกลุ่มร่วมจึงมีการแก้ปัญหาโดยการตั้งไลน์กลุ่มขึ้นมาเพื่อเป็นช่องทางในการติดต่อกันเพิ่มขึ้น

ปัญหาด้านระเบียบพัสดุ ได้แก่ การจัดทำเอกสารการขอเบิกและขั้นตอนการนำส่งเอกสารทางราชการที่ต้องให้เป็นไปตามระเบียบพัสดุ เมื่อได้อธิบายถึงระเบียบที่ต้องปฏิบัติเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานก็ยอมรับและเข้าใจ และจากการประชุมกลุ่มร่วมจึงเสนอแนวทางและขั้นตอนที่สะดวกต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโดยให้แต่ละ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จัดเตรียมเอกสารหนังสือราชการในการขอเบิกให้พร้อมในวันที่มีเจ้าหน้าที่จากคลังเวชภัณฑ์โรงพยาบาลแม่ข่ายไปตรวจนับเวชภัณฑ์ แล้วให้ฝากเอกสารมาพร้อมกับเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลแม่ข่ายเพื่อดำเนินการรับเอกสารเข้าโรงพยาบาลให้

ผลการดำเนินงานตามแนวทางการเบิกจ่ายเวชภัณฑ์สำหรับ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ในเขตรับผิดชอบ โรงพยาบาลกมลาไสย เมื่อดำเนินการทำงานตามระบบครบ 3 เดือนได้มีการประชุมกลุ่มร่วม สรุปผลการดำเนินงานตามระบบใน 3 ประเด็น ได้แก่ การเก็บรายงานข้อมูลมูลค่าการเบิก มูลค่าคงคลัง และอัตรากคงคลัง ความคิดเห็นด้านการลดภาระงานด้านการบริหารเวชภัณฑ์ของเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และความพึงพอใจของเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ต่อระบบการเบิกจ่ายเวชภัณฑ์

ประเด็นการเก็บรายงานข้อมูลบริหารเวชภัณฑ์ การสรุปภาพรวมมูลค่าการเบิกจ่ายยาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ในเขตรับผิดชอบโรงพยาบาลกมลาไสย สามารถลดมูลค่าการเบิกจ่ายในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเฉลี่ยได้จาก 225,904.0 บาทต่อเดือนในปีงบประมาณ 2561 เหลือ 151,671.5 บาทต่อเดือนเมื่อเทียบกับปีงบประมาณ 2562 ลดลงมูลค่า 74,232.5 บาทต่อเดือน คิดเป็นลดลงร้อยละ 32.9 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของณภูมิธร อินทุยศและนุสรพร เกษสมบุญ (อินทุยศและเกษสมบุญ, 2556)

ภาพรวมอัตราคงคลังเฉลี่ย 3.4 เดือน และภาพรวมมูลค่าคงคลังเฉลี่ยหลังสิ้นสุดการศึกษามีมูลค่า 620,243.3 บาท ซึ่งข้อมูลก่อนการดำเนินพัฒนาระบบ มูลค่าคงคลัง และอัตราคงคลัง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลยังไม่มี การเก็บข้อมูลรายงาน อย่างไรก็ตามจากการพิจารณาอัตราคงคลัง ราย โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จะพบว่า มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลที่มีข้อมูลอัตราคงคลังผ่านเกณฑ์ 1 แห่ง และยังเกินเกณฑ์ที่โรงพยาบาลแม่ข่ายกำหนด 9 แห่ง โดยอัตราคงคลังเกินมาตรฐานกำหนดของโรงพยาบาลแม่ข่ายคือ 2 เดือน สาเหตุอาจมาจากการพิจารณาปริมาณเวชภัณฑ์ที่พึงมี (Fix stock) ใช้ข้อมูลประวัติการเบิกจากคลังเวชภัณฑ์มาพิจารณากำหนดซึ่งประวัติการเบิกที่ผ่านมา อาจจะเป็นข้อมูลการเบิกที่ยังไม่เหมาะสมส่งผลให้ ปริมาณเวชภัณฑ์ที่พึงมี (Fix stock) ของยาบางรายการมากเกินไปและในการพัฒนางานต่อไปเพื่อปรับลด อัตราคงคลังลงให้อยู่ในเกณฑ์ที่กำหนดอาจจะต้องมีการปรับปริมาณเวชภัณฑ์ที่พึงมี (Fix stock) ยาบางรายการให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และปัจจัยกวนในประเด็นขาดบางรายการจากคลังเวชภัณฑ์โรงพยาบาลแม่ข่ายอาจส่งผลต่อมูลค่าการเบิกของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลได้ ซึ่งข้อมูลจากการศึกษาครั้งนี้ยังมีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการปรับปรุงและพัฒนาระบบต่อไป เพื่อให้ได้ข้อมูลประสิทธิภาพด้านการบริหารเวชภัณฑ์ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลอยู่ในเกณฑ์ที่กำหนดช่วยให้มีปริมาณเวชภัณฑ์ที่เพียงพอและเหมาะสมต่อไป

ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลต่อการะงานบริหารเวชภัณฑ์ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพบว่าจากประชุมกลุ่มร่วมเจ้าหน้าที่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลให้ความเห็นตรงกันว่าช่วยลดงานด้านบริหารเวชภัณฑ์ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลได้ และหากมีทรัพยากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศจากโรงพยาบาลแม่ข่ายสนับสนุนเพิ่มขึ้นก็จะสามารถลดภาระงานเพิ่มได้อีกแต่ในส่วนภาระงานของโรงพยาบาลแม่ข่ายที่ต้องเพิ่มขึ้นคือ การตรวจนับปริมาณเวชภัณฑ์และการจัดทำใบเบิกอย่างไรก็ตามในส่วนงานที่เพิ่มขึ้นของโรงพยาบาลแม่ข่ายก็ได้สอดคล้องกับปริมาณเวชภัณฑ์ที่ต้องจัดลด การเบิกฉุกเฉินที่ลดลง และได้ข้อมูลมาพัฒนางานด้านการบริหารเวชภัณฑ์ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลต่อไปได้ในอนาคต

ความพึงพอใจของเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ต่อแนวทางการเบิกจ่ายเวชภัณฑ์สำหรับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ในเขตรับผิดชอบโรงพยาบาลกมลาไสยพบว่าจากประชุมกลุ่มร่วมเจ้าหน้าที่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล มีการยอมรับและพึงพอใจในระบบที่ได้ร่วมกันพัฒนาขึ้นในครั้งนี้

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างระบบการเบิกจ่ายร่วมกันระหว่างโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล กับโรงพยาบาลแม่ข่าย ซึ่งยังไม่ครอบคลุมงานบริหารเวชภัณฑ์ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทั้งหมด ดังนั้นเมื่อได้ระบบเบิกจ่ายที่สามารถเก็บข้อมูลบริหารเวชภัณฑ์ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลแล้ว การพัฒนาต่อควรเป็นสิ่งจำเป็นที่จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของงานบริหารเวชภัณฑ์ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลต่อไป

รูปแบบในการพัฒนาระบบการเบิกจ่ายเวชภัณฑ์ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจากการวิจัยนี้ ได้ถูกออกแบบให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ในบริบทของอำเภอกมลาไสย จึงเป็นรูปแบบที่มีความจำเพาะเฉพาะพื้นที่ ดังนั้น

หากเครือข่ายบริการสาธารณสุขอื่น ๆ จะนำผลการวิจัยไปใช้
อาจต้องมีการปรับให้เหมาะสมกับบริบทแต่ละพื้นที่

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้เข้าร่วมการศึกษาทุกท่านและ
ขอบคุณทุนอุดหนุนงานวิจัยสำหรับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา
จากคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ปีงบประมาณ 2561

เอกสารอ้างอิง

- 1.สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. P&P EXCELLENCE FORUM 2017
http://bps.moph.go.th/new_bps/sites/default/files/PPExcellenceForum2017.pdf. สืบค้นเมื่อ (5/1/2562)
- 2.สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. คู่มือแนวทางการพัฒนาโรงพยาบาล
ส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาว.
<http://www.ato.moph.go.th/sites/default/files/download/%E0%B8%84%E0%B8%B9%E0%B9%88%E0%B8%A1%E0%B8%B7%E0%B8%AD%20%E0%B8%A3%E0%B8%9E%E0%B8%AA%E0%B8%95%E0%B8%95%E0%B8%B4%E0%B8%94%E0%B8%94%E0%B8%B2%E0%B8%A7%20%E0%B8%89%E0%B8%9A%E0%B8%B1%E0%B8%9A%E0%B8%AA%E0%B8%99%E0%B8%A2.%28%E0%B8%9E%E0%B8%A2.59%29.pdf>. สืบค้นเมื่อ(5/1/2562)
- 3.ธนวิรัช ปานน้อย. แผนยุทธศาสตร์ทศวรรษการพัฒนาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๖๔)
<http://ihppthaigov.net/DB/publication/attachresearch/134/chapter1.pdf> สืบค้นเมื่อ (5/1/2562)
- 4.รศ.ดร.ดวงพรรณ กริชชาญชัย. ทำความรู้จักกับ VMI (Vendor Managed Inventory).
<http://www.loghealth.mahidol.ac.th/file/file-7-10-2015-10-51-53-AM.pdf>. สืบค้นเมื่อ(6/1/2562)
- 5.วิระยุทธ ชาติกาญจน์. “การวิจัยเชิงปฏิบัติการ Action Research”. วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี. 2(1): 30-49, 2558
- 6.มัลลิกา สุพลและคณะ. การศึกษาความสามารถในการบริหารคลังเวชภัณฑ์โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล
จังหวัดศรีสะเกษ. Research and Development Health System Journal. 7(2): 207–17, 2557
- 7.วนิดา ประเสริฐ และ พ้าไส จันท์จารุภรณ์. การบริหารจัดการด้านยาในโรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพตำบล.
วารสารสาธารณสุขและการพัฒนา. 13(1): 55-67, 2558
- 8.นันทวรรณ กิตติกรณากรณ์ และ สุปรียา ดวงจันทร์. ความสามารถในการบริหารเวชภัณฑ์ของศูนย์สุขภาพ
ชุมชน.
พุทธชินราชเวชสาร. 29 (1) : 27-35, 2555
- 9.Guimarães CM, et al. Vendor managed inventory (VMI): evidences from lean deployment in healthcare.
<http://www.emeraldinsight.com/10.1108/17538291311316045>. [Cite 7 Jan.2019].
- 10.Claassen MJT, et al.Performance Outcomes and Success Factors of Vendor Managed Inventory (VMI).
<https://www.emeraldinsight.com/doi/abs/10.1108/13598540810905660>. [Cite 7 Jan.2019].
- 11.ณฤมิตร อินทยศและนุสรพร เกษสมบุญ. “การพัฒนาประสิทธิภาพในการบริหารคลังเวชภัณฑ์ด้วยวิธีการจัดการ
คลังสินค้าโดยคู่ค้าแบบประยุกต์ กรณีศึกษาสถานอนามัยลูกข่ายโรงพยาบาลคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร”.
วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข. 7(2): 241–51, 2556.